

...azzal, hogy ezt a művet (Radványi Géza) megalkotta, „genetikusan” megteremtette itthon azt az aurát, amelyben aztán a nagyon nehéz évek után létrejött Fábry Zoltán *Körhintája*, azután Kovács András *Hideg napok* és Makk Károly *Szerelem* című filmje, továbbá — objektív elismerések alapján — ide kell sorolni Jancsó Szegénylegények című filmjét is.

A háborús borzalmakat megejtő

szeretettel feloldó film, a

VALAHOL EURÓPÁBAN

MAGYAR ÖRÖKSÉG

RADVÁNYI GÉZA,

BALÁZS BÉLA, MÁRIÁSSY JUDIT ÉS MÁRIÁSSY FÉLIX

alkotása

Nagyon érdekes a film rendezőjének, Radványi Gézának az életútja, s egy fontos tanulság is következtethető belőle. Élettörténete Szóts Istvánéhoz hasonló. Radványi Géza 1945 előtt jobb filmeket csinált, mint az akkor divatos filmrendezők legtöbbje. Komolyabb társadalmi mondanivalójú problémákat és témákat tárgyalt, és már a rendezői pályája elején kezdett olyan filmnyelvet kialakítani, amelyik „előrevetítette a fényét” a későbbi nagyszerű filmeknek, a *Valahol Európában* című alkotásnak. Szomorú, hogy Radványi Géza és Szóts István egyaránt külföldre ment a meghatározó film rendezése után, utóbbi az *Emberek a havason* megalkotását követően. Radványi a világban vándorolva mindenféle olyan követelményeknek tett eleget, amelyek nem azonosak a *Valahol Európában* színvonalával, de azzal, hogy ezt a művet megalkotta, „genetikusan” megteremtette itthon azt az aurát, melyben aztán a nagyon nehéz évek után létrejött Fábry Zoltán *Körhintája*, azután Kovács András *Hideg napok* és Makk Károly *Szerelem* című filmje, továbbá — objektív elismerések alapján — ide kell sorolni Jancsó *Szegénylegények* című filmjét is. A *Valahol Európában* alkotásban in situ benne vannak ezek a filmek.

Azt mondták akkoriban, hogy Radványi Géza lírai realista, és a francia filmet utánozza. A *Valahol Európában* inkább „lírai szolidarizmus” — ha egyáltalán van egy ilyen meghatározásnak létjogosultsága.

Két dolog van ebben a filmben, ami érdekes, egyrészt a tárgya — ami örökéletű —, hiszen Ruandától kezdve Boszniáig probléma az, hogy elhagyott, árva, kiközösített, félig agyonvert és megbecstelenített gyerekek összeverődnek és kószálnak a világban. És a felnőttek vagy utánuk nyúlnak, vagy nem. Ezek a gyerekek attól függetlenül, hogy milyen társadalmi közegben élnek, aszerint válnak jobbakká vagy rosszabbakká, hogy van-e olyan erő, amely a szolidaritásukat célozza meg. Ha igen, akkor ezek a gyerekszemélyiségek elég flexibilisek ahhoz, hogy a jót vagy legalább a jobbat válasszák. Ilyen értelemben ez a film örökérvényű, mert bármilyen korban, bárhol kialakulhat ebben a szerencsétlen világban ilyen szituáció.

Radványi Géza kassai polgárként világpolgár volt, de ez a filmje speciálisan magyar film annak ellenére, hogy Európában bárhol eljátszható lett volna, és bárhol ráismerhettek volna a nézők a háború utáni sérült világra.

A másik dolog, ami érdekes, a film formája. Itt feltétlenül meg kell említeni az operatőr, Hegyi Barnabás nevét, aki nagyban hozzájárult a film sikeréhez.

A beállítások stílusa, amelyeket Radványi alkalmazott — vagyis a hosszú és elnyújtott snittek —, és a montázstechnikának a speciális formája mind-mind egy sajátos formanyelvet vázolt fel. Nos, ő huszonnégy filmet csinált külföldön igen nagy sztárokkal, mégis azt kell mondani, hogy a *Valahol Európában-ból* és már több előző film tanúságából is levonható az a következtetés, hogy ha Radványi nem megy el, akkor itthon ő csinálja például a *Hideg napokat*, vagy több más nagy filmalkotást is.

Radványi Géza neve benne van a magyar kultúra legmagasabb köreiben, s a *Valahol Európában* című filmje nemcsak a háború utáni időszak világhírű alkotása, hanem örökérvényű filmnek mondható.

Hernádi Gyula

RADVÁNYI Géza filmrendező, forgatókönyvíró (Kassa, 1907 — Budapest, 1986). 1926-28-ban Párizsban, Genfben, Madridban újságíró. 1933-tól német és francia filmgyárakban volt rendezőasszisztens, forgatókönyvíró, vágó. 1937-ben feleségül vette Tasnádi Fekete Mártát, későbbi filmjeinek egyik főszereplőjét. Franciaország német megszállása után Budapesten megalkotta az *Európa nem válaszol*, *Zárt tárgyalás*, *Egy asszony visszanéz*, *A beszélő köntös* című filmeket. 1946-48-ban a Színművészeti Akadémián tanított. A háború után kibontakozó magyar filmgyártás kiváló alkotása, hazai és külföldi nagy sikere fűződik a nevéhez, a *Valahol Európában* című film rendezése. Alkotó munkáját 1947 után nem folytatta tovább Magyarországon, Olaszországban vállalt szerződést, 1952-53-ban Franciaországban dolgozott, 1954-től Münchenben, ahol a Filmművészeti Főiskola tanára is volt. 1977-ben látogatott először haza, majd 1979-80-ban Budapesten forgatta a *Circus Maximus* című filmet. Élete utolsó éveiben egy Beethoven film rendezését tervezte. Kossuth-díjas (1948).